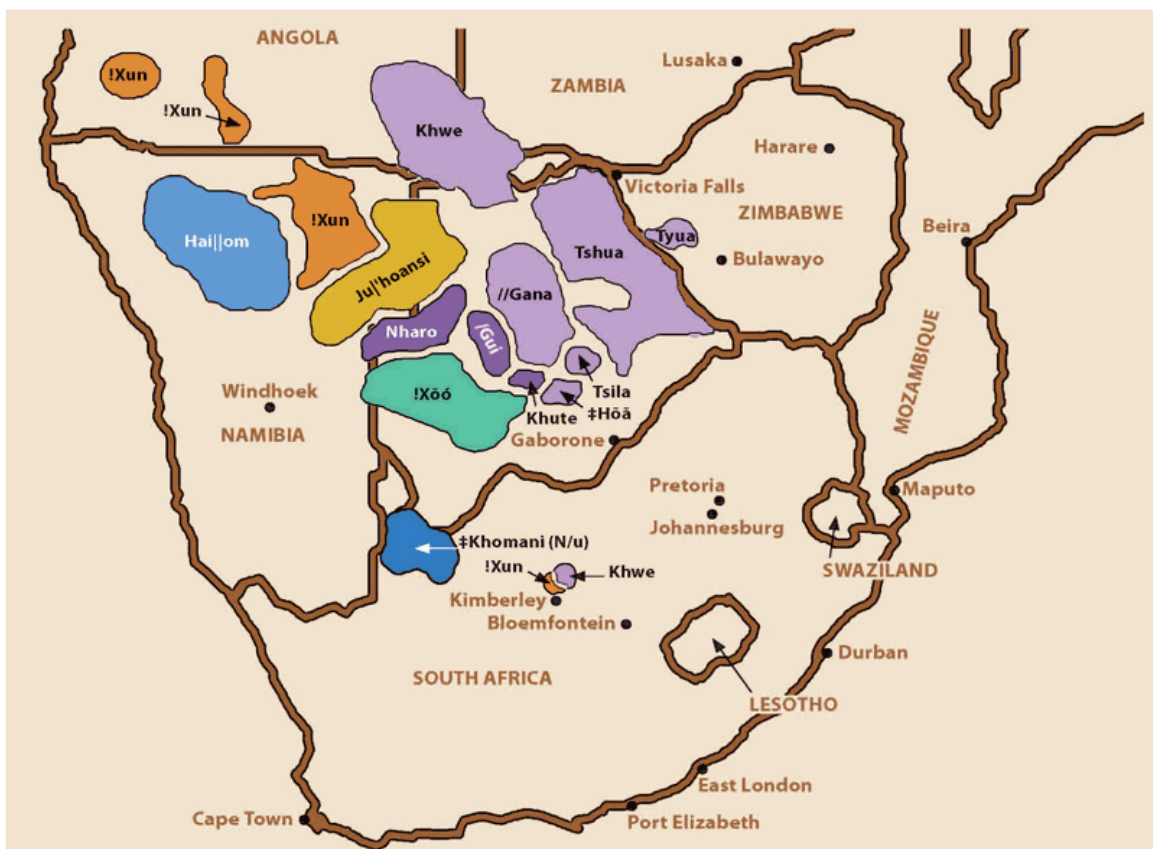

Þróunarsamvinnustofnun Íslands styður við þróun móðurmáls San fólksins

eftir Dr. Davíð Bjarnason verkefnastjóra félagslegra verkefna í Namibíu

Frá árinu 2008 hefur þróunarsamvinnustofnun Íslands stutt menntaverkefni á vegum WIMSA (Working Group of Indigenous Minorities in Southern Africa). WIMSA eru frjáls félagasamtök um hagsmuni San frumbyggjanna sem samhæfa og tala máli þessa kúgaða minnihlutahóps víðs vegar um sunnanverða Afríku. Mikilvægur þáttur í þessu samstarfi hefur verið að styðja við móðurmálskennslu San fólksins í Namibíu, með því að þróa kennslufni, sérstaklega fyrir leikskóla- og grunnskólastig þegar næmnisneið máltökunnar er mest. Verkefnið er unnið í samstarfi við þá stofnun innan menntamálaráðuneytisins sem fer með menntavísindi.

San í Namibíu eru samtals um 38 þúsund talsins, þeir tala 5 mismunandi tungumál og dreifast vítt um landið, sem felur í sér margvísleg vandkvæði í móðurmálskennslu. Á árinu 2009 hefur ÞSSÍ veitt framlag til prentunar, umbrots og mynda í fjórar námsbækur fyrir börn í Kwedam og !Kung (einnig þekkt sem ! Xun) tungumálum. Kwedam er tungumál 5.000 manna í Vestur Caprivi og !Kung tungumál hafa álíka margra málnotendur, um 5.000, sem eru flestir á Mangetti svæðinu í Otjozondjupa (sjá kort). Flest San tungumál eru einungis raddmál sem er enn eitt vandkvæðið við að búa til námsefni því þróa þarf ritmál samtímis fyrir hvert tungumál. Skortur á rituðu mál felur í sér frekar ógn um áframhaldandi tilvist tungumálanna. Til dæmis er Kwedam tungumál meðal þeirra sem talin eru í útrýmingarhættu að mati UNESCO.

Vert er að nefna að samkvæmt tölum og spám gætu rúmlega 50% af þeim 6.700 tungumálum sem töluð eru í heiminum verið horfin við upphaf næstu aldar.

Athyglisvert er að 96% af þessum tungumálum eru töluð af aðeins 4% jarðarbúa. Margar viðvörunarbjöllur hringja við glötun tungumála með vísan í menningarlega fjölbreytni í heiminum enda er því oft haldið því fram að hverfi tungumál glatist jafnframt menningin sem er samofin málinu. Þessi þróun tengist enn frekar varðveislu líffræðilegrar fjölbreytni því hefðbundin þekking á staðbundnu vistkerfi er varðveitt í svæðisbundnum tungumálum á umræddum slóðum. Frú Vigdís Finnbogadóttir hefur frá 1998 verið velgjörðarsendiherra tungumála hjá UNESCO og hefur í því hlutverki vakið athygli á mikilvægi tungumála fyrir menningarlega fjölbreytni og mikilvægi þess að standa vörð um tungumál sem eru í útrýmingarhættu.

San börn með nýja námsefnið á !Kung tungumáli – Ljósmynd: Davíð Bjarnason

Á alþjóðavettvangi hefur verið lögð áhersla á mikilvægi móðurmálskennslu, meðal annars með tilliti til þess að ná markmiðum í "Menntun fyrir alla 2015" og þúsaldarmarkmiðunum. Litið er á móðurmálsmenntun á fyrstu árum ævinnar sem lykilatriði að því er varðar námsgengi síðar á lífsleiðinni og hversu auðveldlega börn ná færni í lestri og reikningi á fyrstu árunum. Gildandi menntastefna í Namibíu felur í sér stuðning við móðurmálskennslu á fyrstu þremur árum skólagöngu. Til þess að tryggja stefnuna í raun þarf vel að merkja að búa til námsefni á viðkomandi móðurmáli og mennta kennara. San börn fá því í raun takmarkaða kennslu í móðurmáli sínu.

Miðað við landsmeðaltöl í Namibíu hvað varðar læsi og skólagöngu eru þeir sem tala San tungumál samkvæmt nýlegri skýrslu WIMSA aðeins hálfdrættingar. Brottfall San nemenda úr skólum er alvarlegt vandamál. Að meðaltali halda aðeins 1,8% af San nemendum, sem hefja nám í 1. bekk, áfram námi upp í framhaldsskóla. Að mati málsvara San er augljóst samband á milli skorts á móðurmálskennslu og ófullnægjandi námsgengis San barna. Stuðningur við móðurmálið er því talin ein mikilvægasta lausnin á aðsteðjandi vanda í menntunarmálum San í Namibíu.

Námsbækurnar á !Kung tungumáli voru opinberlega kynntar í þorpinu Mangetti Dunes í vestur Tsumkwe kjördæmi í nóvember. Meðan á athöfninni stóð var kastljósinu beint að menningarlegri sjálfsmýnd Sana auk þess sem lögð var áhersla á mikilvægi

staðbundinnar þátttöku í verkefnum um tungumálin með víðtækri þátttöku allra hagsmunaaðila.

Nú geta San börn sökkst sér ofan í eigin menningu í gegnum miðil sem skrifaður er á þeirra eigin móðurmáli. Ljósmynd: Gunnar Salvarsson.

ÞSSÍ lítur á þetta verkefni sem mikilvægt og til fyrirmyndar á margan hátt. San börn geta nú sökkst sér ofan í eigin menningu í gegnum miðil sem skrifaður er á þeirra eigin móðurmáli, þökk sé San höfundum og tungumálanefndum sem að verkefni komu til að veita innsýn í menningu og umhverfi San fólksins. Námsefnið mun efalítið hjálpa til við að skapa undirstöðu fyrir framtíðarmenntun þeirra, menningarlega vitund og stolt.

Til að tryggja skilvirka notkun á námsbókunum í kennslu hyggst WIMSA með stuðningi frá ÞSSÍ einnig fylgja verkefninu eftir með menntasmiðju fyrir kennara. Sú starfsemi miðar að því að undirbúa San kennara með hagnýtri þekkingu og færni í lestri og skrift á tveimur tungumálum til að tryggja að móðurmálið verði í öndvegi sem kennslumál og einnig í almenna námsumhverfinu.